

ומלכותם והנהגתם הגשמית היתה טפלה לנשיאותם הרוחנית ונבעה ממנה⁹¹.

זוהי משמעותו של התואר "נשיא" במובנו המלא והמושלם: אדם שאינו רק "מלך", מנהיג גשמי, אלא הוא לכל-לראש מנהיג רוחני ותורני, ואילו מלכותו ושלטונו הגשמי הם טפלים ומסתעפים מהנהגתו הרוחנית⁹².

אוצר החכמה

ולכן נוקט כאן הכתוב בלשון "נשיא" ("אשר נשיא יחטא") – שכן הכוונה היא למצב הרצוי והמושלם, שבו הנהגת העם היא בידי הנשיא, המנהיג הרוחני והתורני, וההנהגה הגשמית טפלה להנהגה הרוחנית⁹³.

(לקוטי שיחות ח"י"ט ע' 166 ואילך; חכ"ג ע' 193 ואילך)

כד

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחַטָּא (ד, כב)

"אשר נשיא יחטא – לשון 'אשרי': אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל-וחומר שמתחרט על זדונותיו" (רש"י)

צריך ביאור:

91. ראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"ג ע' 219 ואילך.

92. לפי הסבר זה יובנו דברי המדרש (ויקרא רבה פכ"ו, ז; ועוד), ששאל היה המלך הראשון בעם ישראל, על-אף שגם משה ויהושע היו מלכים – שכן מלכותם של משה ויהושע היתה טפלה לנשיאותם הרוחנית, ולכן תוארם העיקרי היה "נשיא" ולא "מלך". זוהי הסיבה לכך שמצינו בדברי הנביאים (יחזקאל לז, כה; מח, כא) שגם המלך המשיח נקרא בשם "נשיא", מאחר שאף הוא יהיה בדומה למשה ויהושע – לכל-לראש נשיא רוחני ומנהיג תורני, שהנהגתו הגשמית טפלה להנהגתו הרוחנית ומסתעפת ממנה (וראה גם המאור שכתורה לספר בראשית ע' רז ואילך. וש"נ).

93. הציווי "שום תשים עליך מלך", לעומת זאת, מתייחס למצב רוחני ירוד – מצב שבו בני ישראל דורשים "אשימה עלי מלך ככל הגויים" (כלשון הכתוב שם – פרשת שופטים יז, יד); ולכן שם נוקט הכתוב בלשון "מלך", המתייחסת להנהגה גשמית בלבד.

(א) מדוע מפרש רש"י שהביטוי "אשר" (במשמעות "אשרי") מתייחס לדורו של הנשיא, "אשרי הדור", ולא לנשיא עצמו, כלשון הכתוב – "אשר נשיא יחטא"?⁹⁴

(ב) מדוע מופיעה המלה "אשר" ביחס לחטאו של הנשיא ("אשר נשיא יחטא"), ולא ביחס להבאת הקרבן על-ידו (כפי שמתבקש, לכאורה, מדברי רש"י – "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו")?⁹⁵ ויש לבאר:

כלל הוא, שהמלה "אשר" אינה משמשת לפתיחה של עניין חדש, אלא היא מלת חיבור המקשרת את המלים הבאות אחריה עם המלים הקודמות לה.

ואילו בענייננו – לכאורה אין קשר בין הנושאים: הפסוקים שלפני המלה "אשר" עוסקים בקרבן חטאת הקהל, אותו מביאים כל בני ישראל במקרה שהסנהדרין טעו בהוראתם, ומסיימים במלים: "חטאת הקהל הוא". היכן כאן הקשר להמשך הדברים, העוסק בחטאת הנשיא ("אשר נשיא יחטא")?⁹⁶

כדי לתרץ קושי זה מפרש רש"י "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו":

כוונת הכתוב במלים "אשר נשיא יחטא" היא ליישב קושי במלים הקודמות להן – "חטאת הקהל הוא": מדוע מייחס הכתוב את החטא

94. יש מפרשים (דברי דוד ועוד), שאין מקום לפרש שהכוונה היא לנשיא בלבד - שהרי הנשיא אינו שונה בכך מכל אדם. אבל אין די בהסבר זה, שכן ניתן לומר שהמיוחד בנשיא הוא בכך שהנשיא מטבעו נוטה להתנשאות ומתקשה לחוש חרטה ולהביא כפרה על על חטאו, וכשהוא עושה זאת הוא ראוי להערכה מיוחדת (ראה גם גור אריה ומשכיל לדוד).

בגור אריה מפרש, שכוונת רש"י היא שהנשיא יזכה לכך שמלכותו (על אנשי דורו) תתקיים זמן רב. אבל גם הסבר זה אינו מיישב כראוי את המלים "אשרי הדור" – שהרי קיום המלכות הוא לכל-לראש אושר לנשיא עצמו, ורק במידה פחותה מכך – גם לאנשי דורו.

95. ראה גם באר בשדה על פרש"י כאן.

96. וראה במפרשים (בעל הטורים ועוד), שעמדו על סמיכות זו.

לקהל כולו – והרי הסנהדרין הם שטעו בהוראתם, ואילו הקהל רק נשמע להם, כפי שהיה עליו לעשות על-פי הוראת התורה?

לשם כך ממשיך הכתוב במלים "אשר נשיא יחטא", "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו": ¹²³⁴⁵⁶⁷אננו עוסקים כאן בדור הנמצא במצב רוחני נעלה, שבו אפילו הנשיא חש צער וכאב על כך שנכשל בחטא ("נותן לב להביא כפרה על שגגתו"); בדור שכזה אין פלא, איפוא, אם גם הציבור כולו לומד מהתנהגותו של הנשיא, וחש אף הוא צער ואשמה על חטאו ("חטאת הקהל"), גם אם בעיקרם של דברים מוטלת האשמה על הסנהדרין.

ולכן מסמך הכתוב את המלה "אשר" לחטאו של הנשיא (ולא להבאת הקרבן) – שכן עיקר כוונת הכתוב כאן אינה להדגיש את עצם הבאת הקרבן, אלא את תחושת האשמה והכאב של הנשיא על חטאו, כדי להסביר בכך את הרגשת האשמה של הציבור על חטאם שלהם ("חטאת הקהל").

(לקוטי שיחות ח"ז ע' 34 ואילך)

כה

אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחַטָּא (ד, כב)

"אשר נשיא יחטא – לשון 'אשרי': אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל-וחומר שמתחרט על זדונותיו" (רש"י)

יש לשאול: מדוע מופיע רמז זה ("אשר נשיא יחטא" – "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו") רק ביחס לחטאת הנשיא, ולא ביחס לחטאת הכהן המשיח⁹⁷ (המוקדמת יותר בכתובים⁹⁸) – והרי גם

97. ואדרבה – ביחס לכהן המשיח מודגש דוקא הצד המנוגד: "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם", "כשהכהן הגדול חוטא אשמת העם הוא זה" (לעיל פסוק ג ופרש"י).

98. פסוק ב ואילך.

ביחס לכהן המשיח ניתן לומר שאם הכהן המשיח, למרות חשיבותו וגדולתו, אינו מקל ראש בחטא שנכשל בו בשוגג, ילמדו ממנו גם בני דורו לנהוג כך?

ההסבר לכך – על-פי פנימיות העניינים⁹⁹:

ישנו הבדל בסיסי בין תפקידו של הכהן הגדול לתפקידו של המלך מבחינת השפעתם הרוחנית על בני דורם: תפקידו של הכהן הגדול הוא להחדיר בהם אהבת ה'100, ואילו תפקידו של המלך הוא להחדיר בהם יראת ה'101.

כמו-כן ידוע¹⁰², שאהבת ה' היא השורש והיסוד לקיומן של מצוות עשה (שכן האהבה מעוררת את האדם לבצע פעולות שיקרבו אותו אל הקב"ה), ואילו יראת ה' היא השורש והיסוד למצוות לא-תעשה (שכן היראה מרתיעה את האדם מביצוע פעולות המנוגדות לרצונו של הקב"ה).

ונמצא, שהשפעתו של הכהן הגדול על העם מתבטאת בעיקר בקיום מצוות עשה (וביניהן – חרטה והבאת קרבן למי שכבר נכשל בחטא); ואילו השפעתו של המלך על העם מתבטאת בזהירות שלא להיכשל מלכתחילה בחטאים ועברות.

ולכן מופיע הרמז "אשרי הדור" רק ביחס לנשיא ולא ביחס לכהן

99. בדרך הפשט יש לומר, שמאחר שתפקידו של הכהן המשיח הוא לכפר על העם ולהתפלל בעדם (כדברי רש"י לעיל פסוק ג), הבאת הקרבן על-ידו אינה בולטת במיוחד, אלא נראית כחלק מתפקידו הטבעי, ולכן השפעתה של פעולה זו על בני דורו היא פחותה.

100. ראה תורה אור תצוה פב, א ואילך. אור התורה שם ע' א'תקפז ואילך. לקוטי תורה תחילת פרשת בהעלותך. ועוד.

101. ראה דרך מצוותיך (לצמח צדק) בתחילת מצות מינוי מלך (קח, א): "שורש ענין המכוון במינוי המלך, הוא שבו ועל ידו יהיו הישראל בטלים לה', כי כל ישראל צריכים להיות בטלים למלך וסרים למשמעתו.. והנה המלך בעצמו בטל לאלקות.. ומאחר שהמלך הוא בטל למלכות שמים וישראל בטלים למלך, הרי נמצא בו ועל ידו הישראל בטלים לאלקותו יתברך". וראה באריכות ב"רשימות" חוברת קנד.

102. תניא פ"ד.

המשיח – שכן הביטוי "אשרי" מתאים בעיקר למי שאינו חוטא מלכתחילה¹⁰³, ולא למי שנכשל בחטא אך מתחרט על כך וחוזר בתשובה.

(לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 36 ואילך)

כו

וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשִׁם וְנָשָׂא עֹנֹו (ה', י"ז)

אוצר החכמה

"העניין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו, ולא ידע אם עבר עליו אם לא, כגון: חלב ושומן לפניו, וכסבור ששתיהן היתר, ואכל את האחת; אמרו לו 'אחת של חלב היתה', ולא ידע אם זו של חלב אכל – הרי זה מביא אשם תלוי" (רש"י)

יש לשאול: מדוע בחרו חז"ל, מכל הספקות האפשריים, דוקא בדוגמא זו – "חלב ושומן לפניו"?

ויש לבאר:

ידוע, שהסיבה לכך שאדם זקוק לכפרה גם על עברות בשוגג היא משום שדברים הנעשים בשוגג מלמדים על הנעשה בתוככי נפשו של האדם, והעובדה שאדם נכשל בעבירה בשוגג מלמדת על כך שיש בו נטייה ותשוקה פנימית לכך¹⁰⁴. ולכן מצינו שצדיקים אינם נכשלים אפילו בשוגג¹⁰⁵, מאחר שנטייתם הפנימית היא לעניינים של קדושה בלבד.

103. וכפי שמצינו בלשון חז"ל (סוכה נג, א): "אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא – ישוב וימחול לו"; ובדומה לכך בתחילת ספר תהילים: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" וגו'.

104. ראה אגרת הקודש סוף סי' כח: "מהתגברות נפש הבהמית".

105. "לא יאונה לצדיק כל אוון" (משלי יב, כא).